

# Pokret "Riot Grrrl" i njegov utjecaj na žene i kulturu

---

Jakelić, Lućana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:444979>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-22**



Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU  
FILOZOFSKI FAKULTET  
ODSJEK ZA KOMPARATIVNU KNJIŽEVNOST  
Ak. god. 2019./2020.

Lućana Jakelić

## **Pokret „Riot Grrrl“ i njegov utjecaj na žene i kulturu**

Završni rad

Mentor: dr. sc. Maša Grdešić, doc.

Zagreb, rujan 2020.

## **Izjava o akademskoj čestitosti**

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenom i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.



## SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Početak i definicija pokreta.....	1
3. „Riot Grrrl“ iskustvo.....	3
4. Kathleen Hanna i početak revolucije.....	5
5. „Riot Grrrl“ i feminizam.....	8
6. Feminizam danas.....	9
7. Zaključak.....	11
8. Literatura.....	12
Sažetak.....	13
Summary.....	14

## 1. Uvod

Pokret „Riot Grrrl“ počeo je nastajati 1989. godine u Washingtonu, gradu koji slovi za jednu od najživopisnijih scena *punka*. Ovo je svojevrsni pokret *underground* kulture koji je za cilj imao oživjeti feminizam i podupirati žene u svakom aspektu. U ovom završnom radu posvetit ću se svim značajkama pokreta; od povijesti do danas, te osobi koja je najzapaženija članica, kao i jedna od prvih pokretačica revolucije, *pankerici* i feministici – Kathleen Hanni.

## 2. Početak i definicija pokreta

1989. godine u Olympiji u Washingtonu počela je 'klijati' radikalna revolucija koju su pokrenule *pankerice*. Dogodio se „Riot Grrrl“. Bio je to idejni pokret koji je pokrenula grupa pametnih i ljutih žena. On je naposljetku utjecao na jednu čitavu generaciju djevojaka. „Riot Grrrl“ zalagao se za slobodu mladih žena preuzimajući kontrolu nad sredstvima supkulturne proizvodnje. U kontrastu s *mainstream* kulturom, ova supkultura nastojala je ujediti djevojke i prihvaćati individualnost i različitost prozivajući ljubomoru i kompetitivnost među djevojkama koje su ukorijenjene u *mainstream* kulturi. „Riot Grrrl“ nastojao je oživjeti feminizam stavljajući u prvi plan seksualno i psihičko nasilje nad ženama, podupirući pritom ženinu seksualnost i pravo na užitek i zadovoljstvo. Žene ovog pokreta pisale su i objavljivale fanzine i ohrabrivale djevojke na isto, također su ih poticale da sviraju i osnuju vlastite bendove kao odgovor na dominaciju bijelih heteroseksualnih muškaraca na *punk* sceni. Djevojke su skupa dijelile svoja iskustva na „Riot Grrrl“ sastancima. Lisa Darms je, kao i Sara Marcus kojoj ćemo se posvetiti u nastavku, opisala ovaj pokret iz prve ruke jer je po svom dolasku u Olympiju pohodila *punk* koncerte i fotografirala motive te supkulture.

„I went to punk shows, took photographs that sought to reclaim the words 'girl' and 'slut' in self-portraits featuring dolls and garter belts, read pro-sex feminist books, wrote essays positing a female appropriation of the „male gaze“, and developed fierce life-changing friendships with their women.“ (Darms, 2013:7)

Darms nije pojmla koliko će „Riot Grrrl“ pokret biti važan za povijest *punka*, a još više feminizma. Zato je 2009. godine pozvala Kathleen Hannu i Johannu Fateman da ostave osobne suvenire i uspomene na taj pokret u kojem su one bile jedne od glavnih, ključnih figura, čemu ćemo se više posvetiti u nastavku. Tako je Kathleen, kojoj je ova ideja bila i više nego privlačna, dala svoje fanzine, djela, stihove i videokasete. Darms je od svih uspomena koje je dobila od žena koje su bile aktivne u pokretu prikupila razne dokumente i predmete i tako složila knjigu u čast „Riot Grrrl“ pokretu čiji će isječci pomoći pri pisanju ovog završnog rada.

Darms na početku knjige piše o pokretu te naglašava da iako „Riot Grrrl“ jest pokret, on je također i skupina glasova, odnosno glasnih pojedinaca koji se ne slažu sa sistemom (kako nalaže i sam *punk* pokret) i ukazuju na probleme psihičkog i fizičkog nasilja nad djevojčicama, djevojkama i ženama, o čemu su, između ostalog, članice pokreta pisale u fanzinima i obraćale pozornost sa stihovima na svojim koncertima. Tako Darms navodi fanzine kao primjer i kaže kako su djevojke dijelile svoja iskustva obiteljskog i seksualnog nasilja, kao i silovanja koje je dotad kao tema bilo poprilično nezastupljeno u javnosti. (Darms, 2013:7)

U prvim godinama (1989.-1992.) pokret je postao pravi *underground*, okruženje za *outsidere* i 'neprilagođene'. 1992. pokret napokon dolazi u domove tinejdžera putem časopisa *Newsweek*. Ono što je zapravo najvažnija literatura za ovaj pokret su fanzini. Johanna Fateman kaže kako je „Riot Grrrl“ u početku nastao baš kao fanzin. Skupa s bendovima „Bikini Kill“ i „Bratmobile“, fanzini su se pojavili u srpnju 1991. godine u Washingtonu. S prvim su fanzinom članovi benda odlučili testirati kako scena 'stoji' s feminizmom. Prvi broj fanzina sadržavao je strastven, ali pragmatičan sadržaj; tako je zabilježena frustracija vremenom u kojem se mladi nalaze te nastojanje da izgrade novu feminističku kontrakulturu. Fanzin je napisan relativno nemarno, ali sadrži ozbiljne tvrdnje i teme, pa tako 'oplakuje' manjak ženskog glasa u društvu, točnije u *punk-rock undergroundu* te djevojke stoga obećaju da će čitatelji(ce) biti obaviještene o nadolazećim događajima na 'ženskoj' sceni. Prvi fanzin koji je Fateman pokrenula bio je u suradnji s Mirandom July. Nazvale su ga *Snarla in love*. Djevojke tad nisu znale kako se pišu fanzini, stoga su pisale reakcije na druge fanzine, uglavnom one koje su pisali dečki. *Snarla* je imala teme vezane uz *punk*, ali Fateman i July su čvrsto odlučile da će iznijeti i svoj stav koji su zapravo smatrale svrhom fanzina. Pisale su o svojim uspomena i sjećanjima, kao i o slici samih sebe i sve to pretvorile u nemilostivu feminističku analizu. Fateman je to nazvala ispovjednom prozom (eng. *confessional writing*)

te rekla kako im je to naposljetku pomoglo da shvate da u tome nisu same. Tako je upoznala i Kathleen Hannu koja je skupljala fanzine za „Riot Grrrl“ tisak. To su bili *Jigsaw* koji je pisala Hannina kolegica iz benda, Tobi Vail, i *Girl Germs* koji su u početku pisale djevojke iz „Bratmobilea“, Allison Wolfe i Molly Neuman. (usp. Fateman u Darms, 2013:9)

Vail u svom eseju ukazuje na suptilno odbacivanje djevojaka iz središta miljea *undergrounda*. To je primjer socijalne kritike kakvu su promicale djevojke „Riot Grrrls“ pokreta, dok je s druge strane putanja išla ka autorefleksivnoj političkoj misli – naime, moralo se suočiti sa sudjelovanjem u društvu takozvane 'nezdrave roditeljske kulture' (*eng. diseased parent culture*). (usp. Fateman, 2013:9)

Fateman također navodi kako je pokret bio otvoren za okupljanje djevojaka svih rasa što je izuzetno važno za današnje društvo jer je, nažalost, rasni jaz danas i više nego prisutan.

„Riot Grrrls was not, however, all white: punk girls of color were also in the scene, making art grounded in their experiences, and providing a crucial counter to white grrrl's often solipsistic discussions of race.“ (Fateman, 2013:10)

### 3. „Riot Grrrl“ iskustvo

Sara Marcus je opisala svoje iskustvo i pristup pokretu Riot Grrrls. Imala je četrnaest godina i prvi se put susrela sa seksualnim uznemiravanjem. Detaljno je opisala događaj te osjećaje koji su popratili tu neugodnu situaciju.

While my parents were out browsing the racks, I tried on shirts alone in the fitting room, and the attendant, a young man probably in his late teens, struck up a conversation. We chatted through my fitting room's curtain and I answered his questions nonchalantly, tossing aside T-shirt, considering a plaid button-down, and then he said something clearly indicating – whether explicitly or implicitly, I'm not sure, but his meaning was evident – that he would like to fuck me. (...) Having ingested endless lessons of peril and caution, I was now living a worst case scenario: trapped, topless, near a man who wanted to violate me, with only a canvas curtain separating me from the would-be attacker. (Marcus, 2010:8)



Zbog ove i sličnih situacija koje su joj se dogodile, Marcus je većinu svojih najosjetljivih godina provela sama i izolirana. Mislila je da je jedina s takvim problemima. Tada je vikendima počela odlaziti u Washington i provodila vrijeme u Metrou. Nedugo nakon toga, 1992. godine, čula je za pokret „Riot Grrrl“. Naime, vidjela je članak o djevojkama koje su se suprotstavile seksualnom prijestupniku jedne škole. Naslov članka bio je „Revolution, Girl Style“, što će u nastavku biti naslov albuma „Bikini Killa“, a u nastavku je pisalo: „Don't touch me or my friends!“ Sudeći po tom članku, piše Marcus, djevojke su bile zanimljiva izgleda, asertivne i glasne – baš kakva je bila i Sara Marcus nekoć. Falilo joj je biti opet takva djevojka. Kad je vidjela da su imale konvenciju u Washingtonu prvi put je primijetila da postoje djevojke koje ju mogu razumjeti i da zapravo nije potpuno sama. (usp. Marcus, 2010: 10-11)

Kako nije mogla prisustvovati tim sastancima, Marcus je odlučila organizirati grupu koja je okupila djevojke s kojima je organizirala radionice samoobrane, razgovore o ženama koje su bitne za povijest, te su promicale poruku da se feminizam radi o izboru. Ipak, to sve nije bilo ono zbog čega je Marcus prvotno okupila grupu; nije bilo riječi o zabranama abortusa, ukidanju sredstava ženama i homoseksualnim umjetnicima, kao ni o policajcima koji su maltretirali tinejdžerke. Marcus je bila sve ljuća i agresivnija, baš kao što su u članku opisane 'Riot Grrrls'. Stoga im je 1993. uputila pismo i nakon nekoliko mjeseci dobila je odgovor:

Okay, so I propose that those girls who wanna change things start writing stuff on their/our hands. Magic marker works good. You can draw hearts or stars or write words on yr fingers, whatever, it will just be a way for pro-revolution girls to identify each other. (Marcus, 2010:13)

Marcus je napravila upravo ono što su joj rekly; počela je po rukama crtati nepravilne zvijezde, a po prstima pisati 'Riot Girl'. Dok je išla po različitim mjestima poput muzeja, Metroa i autobusa, čekala je da uoči još djevojaka koje rade istu stvar. Usto, pronašla je i adresu na kojoj se održavaju sastanci pokreta „Riot Grrrl“, ali bila je preplašena da se neće dobro uklopiti. (Marcus, 2010)

Došao je dan kad je Marcus prvi put čula ženski *punk* bend. U školi je prvi put od prijateljice dobila kasetu „Bikini Kill“. Jedino što je znala o tome bilo je da je na neki način povezana s pokretom „Riot Grrrl“. Kad je čula tu traku i Kathleen Hannu više nijedna druga glazba nije bila na repertoaru, već samo stihovi „Dare you to do what you want! Dare you to be who you will!“ Stoga je ipak otišla na sastanak i uvidjela da nisu sve djevojke *pankerice* koje sviraju ili

pjevaju u bendovima, ali su istovremeno *najkul* djevojke koje je upoznala. Na sastancima su pričale o seksualnim uznemiravanjima od strane učenika i učitelja, o simpatijama prema oba spola, o tamponima i sladoledima. Iako su djevojke bile drugačije jedna od druge, istovremeno su bile hrabre i snažne. Upoznavanje s ovim djevojkama autoricu je ohrabrilo i još jednom je shvatila da nije sama.

„Talking to these girls, I began to understand that I didn't have to be miserable. (...) I felt powerless not because I was weak but because I lived in a society that drained girls of power. Boys harassed me not because I invited it but because they were taught it was acceptable and saw that no one intervened. These things weren't my fault, and we could fight them all together. For the first time in years, I knew that I was going to be okay.“ (Marcus, 2010:16)

#### **4. Kathleen Hanna i početak revolucije**

Kathleen Hanna rođena je u Portlandu u državi Oregon 1968. godine. Odrasla je u obitelji radničke klase, prvo u Oregonu, a potom u predgrađima Washingtona. Njezina majka bila je kućanica koja je Hanni približila pokret za ženska prava iz sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Njezin je otac, s druge strane, bio nasilan i nije podržavao Hannine umjetničke afinitete ni ambicije. Frustriranost nebrigom očeva i nasiljem nad djevojkicama i djevojkama može se jasno čuti u pjesmi *Daddy's Li'l Girl* koja se nalazi na albumu *Revolution Girl Style Now!* Prije nego što se fokusirala na glazbu istraživala je fotografiju i dizajn.

Kad se okrenula glazbi osnovala je bend „Bikini Kill“ skupa s Tobi Vail koja je bila na bubnjevima, Kathi Wilcox na *bass* gitari i Billyjem Karrenom na gitari. Ovaj kvartet u svojim je pjesmama kombinirao stav *pankera* i ideologiju feministica uz 'nemarnu' estetiku zvuka, odnosno takozvani *lo-fi* zvuk. Njihove su pjesme govorile o utišavanju žena, pogotovo kad je u pitanju seksualno nasilje. Usto, Hanna kao glavni vokal, za različite je pjesme koristila različitu boju glasa i način pjevanja. Tako je za neke pjesme vikala, dok je za druge koristila glas koji je nalikovao dječjem.

„But it was Hanna's vocals, which could range – sometimes in the course of a single song – from sweetly childlike to bone chilling, which set „Bikini Kill“ apart from other bands in the Olympia scene. On tracks such as *Double dare ya* and *Feels blind* (...) Hanna screamed and yowled her furry, amplifying the socially muffled feelings of other girls.“ (McDonnell, 2018:425)

Kao i svi *punk* koncerti, i oni „Bikini Killa“ znali su biti divlji i nasilni. Naime, publika bi došla na pozornicu ili bi se gurali i udarali u prvom redu (tzv. *moshing*, eng.). Kao odgovor na tu agresiju u prvom redu, Hanna bi pozvala sve djevojke da se približe zbog konstantne dominacije muškaraca u prvom redu, kao i kulturi. Hanna je svoju ljutnju izražavala i tijelom. Potaknuta postupcima Cindy Sherman i Yoko Ono koje su feminizam prenijele u modu, Hanna je svoje tijelo koristila kao platno kojim se izražavala. Tako je na trbuhu ispisala riječ '*slut*' i pojavila se na pozornici u gaćicama koje su otkrivale, kako McDonnel navodi, „neprikladne“ stidne dlačice. (McDonnel, 2018)

Marcus je u travnju 1992. prvi put prisustvovala koncertu „Bikini Killa“ i svjedočila divljoj prirodi Kathleen Hanne koju je donijela na pozornicu. Rane devedesete godine prošlog stoljeća proveli su na turneji na koju bi išli u kombiju svakih nekoliko mjeseci okupljajući tako obožavatelje(ice) koje su kupovale njihove kasete od čega je bend, između ostalog, i opstajao. Pjesme koje je „Bikini Kill“ na pozornici bijesno izvodio Marcus je nazvala svojevrsnim feminističkim himnama. Imale su i raznolika izdanja tekstova pjesama i kopije fanzina koje su pisale. „Bikini Kill“ je za kratko vrijeme postao jedan od *punk rock* bendova o kojemu se mnogo pričalo. Glavni vokal, već spomenuta Kathleen Hanna, bila je karizmatična feministica koja se nazivala *Riot Grrrl*. Imala je dvadeset tri godine, bila je fotografkinja, spisateljica, ali i savjetnica za nasilje u obitelji, kao i umjetnica i pjesnikinja. Kao i u privatnom životu, Hanna je, kaže Marcus, i na pozornici strastvena i poetična. Skakala bi po pozornici u maloj bijeloj haljini i predimenzionranoj majici s *Riot Grrrl* logom. (usp. Marcus, 2010: 25-26)

Djevojke u prvim redovima pratile su njezin ritam i vikale skupa s njom. To su djevojke koje su osnovale ovaj pokret prije (tada) manje od godinu dana kao glasnu poruku ženskog osnaživanja. Tu je bilo uključeno nekoliko prijateljica, *pankerica*, koje bi se susrele svakog vikenda u kući u Arlingtonu i razgovarale o svojim životima te radile na vlastitoj umjetnosti i glazbi dok bi istovremeno planirale političke akcije. Bile su to različite djevojke, pa tako Marcus opisuje Mary Fondriest koja je svjetloputa i tiha djevojka, načitana, ali potpuno predana „Riot Grrrl“ pokretu. S druge strane opisala je i već spomenutu Kathleen Hannu kao pravu *punk* zvijezdu na koju bi se svaka djevojka „Riot Grrrl“ pokreta ugledala (kao što vjerojatno i jesu).

„The guitar switches to wails of feedback and Kathleen Hanna sings Silence inside of me silence inside four times in a childlike voice, never budging from a single note. She stands stock-still, looking plaintively at the audience and holding her left hand to her crotch, a gesture that twists the Madonna-esque virility pose into an act of pained protection. (...) Kathleen is instantly back in motion, leaning over as if she might vomit and roaring I'll resist with every inch and every breath I'll resist this psychic death. She screws her eyes tight, pushing the words from her body with visible effort. Tendons pop out on both sides of her neck. (...) „Hey, riot grrrl!“ Mary yells to Kathleen between songs. „What?“ Kathleen replies. Mary throws a chocolate rose onstage. „I love you,“ she sings out. Kathleen catches rose in midair and grins broadly. (...) Kathleen is one of theirs, and they are hers.“ (Marcus, 2010: 22-26)

Kad su EP *Bikini Kill* iz 1992. i LP *Pussy Whipped* iz 1993. pušteni u javnost, „Bikini Kill“ je dobio veću i širu publiku u SAD-u i Velikoj Britaniji. Na LP-u *Pussy Whipped* nalazila se i važna pjesma *Rebel Girl* koja je okupila i publiku koja nije u punku te je bend tako dobio odobrenje, odnosno potvrdu široke mase. Što je više rastao interes za pokret, Hanna i ostali članovi benda postajali su sve više otuđeni; mediji su im davali previše pažnje. (McDonnel, 2018)

Nakon što su raspustili bend, Hanna je djelovala pod pseudonimom Julie Ruin. 1998. objavila je album koji nije dobio previše pažnje, a Kathleen je za njega rekla da zvuči kao da je nastao u sobi jedne tinejdžerke. Bio je to drugačiji album nego što je radila s „Bikini Killom“. *Julie Ruin*, kako ga je nazvala, bio je *lo-fi synth-pop* album. Usto je 1998. godine osnovala bend „Le Tigre“ skupa s prijateljicom Johannom Fateman i Sadie Benning koju je kasnije zamijenio JD Samson. Ranije navedeni album *Julie Ruin* bio je preteča „Le Tigreu“. „Le Tigre“ je stvarao duhovitu, ali smionu i odvažnu plesnu glazbu te je u pjesmama prozivao uglavnom ženske ikone kulture, a usto se spominje i preživljavanje seksualnog nasilja.

„The feminist party band vibe is audible on such songs as *Hot Topic*, a celebratory roll call of (mostly female) cultural icons from Gertrude Stein to Gloria Anzaldúa, from the band's „Le Tigre“ (1999), and *Keep On Living*, a spirited incantation of the will to survive sexual abuse, from *Feminist Sweepstakes* (2001).“ (McDonnel, 2018:427)

Raspuštanje benda „Le Tigre“ dogodilo se otprilike istovremeno kad je Hanna otkrila da boluje od lajmske bolesti. Naime, Hanna je bila zabrinuta da bi je bolest mogla sputavati u vidu kognitivnih poremećaja i ostalih simptoma koje bolest može donijeti. 2010. Hanna se ipak vratila na scenu i to sa kolegicom iz benda „Bikini Kill“, Kathi Wilcox s kojom je ponovno oformila bend „Julie Ruin“. Djevojke su 2016. godine objavile album *Hit Reset* koji

je McDonnel slikovito opisala: „[album] features fuzzy guitar riffs and highly personal songwriting, much of it relating to her health struggle.“ (McDonnel, 2018:428)

## 5. „Riot Grrrl“ i feminizam

Pokret „Riot Grrrl“ brzo je postao centar medijske pozornosti. Te su djevojke odlučile stati na kraj marginaliziranju žena (od strane muškaraca) na alternativnoj i *hardcore* glazbenoj sceni. To su činile kroz fanzine i suosjećajne ženske uzore u glazbi. Neki su ih zvali i *punk* feministicama jer su se vodile ideologijama jednoga i drugoga. Ideja mistike im nije bila privlačna, radile su upravo suprotno; bile su glasne i ljute i htjele su to pokazati. Tako su se koristile postupcima koji su izazivali pažnju; kako je ranije navedeno, Hanna je koristila svoje tijelo kao slikarsko platno, koristile su riječi koje degradiraju žene, a njihova je glazba zvučala poput *hardcore punka* iz sedamdesetih godina prošlog stoljeća.

„Riot Grrrls aimed to create a cultural space for young women in which they could express themselves without being subject to male scrutiny and domination. They played with conflicting images and stereotyped conventions, as with their appropriation of 'girl' and their assertive use of the term 'slut'.“ (Shuker, 2005:231)

„Riot Grrrls“ učile su djevojke da odgovore seksizmu. U fokusu su imale stvaranje čitave jedne ženske kulture; to su htjele postići objavljivanjem fanzina, postera, radio emisija, *guerillskog* teatra i pjesmama – uglavnom DIY medijima. Pjesme koje su najbolje opisivale to bile su *Suck My Left One* i *Don't Need You*. To su bile pjesme koje su slale jasnu poruku koju se nitko nije usudio izgovoriti: postfeminizam je laž. (usp. Zeisler, 2016:174) Njihova se frustriranost i ljutnja mogu jasno čuti u izvedbi pjesama, a i tekst je poprilično 'snažan';

„(...) Why all the boys acting strange / We've got to show them we're worse than queer (...) Daddy comes into her room at night / He's got more than talking on his mind / My sister pulls the covers down / She reaches over, flicks on the light / She says to him / Suck my left one (...) Mama says: / You have to be a polite girl (...) Show a little respect for your father (...)“ („Bikini Kill“ *Suck My Left One*, 1991)

„(...) Don't need you to tell us we're good / Don't need you to say we suck / Don't need your protection / Don't need your dick to fuck (...) Does it scare you / That we don't need you? / Does it scare you, boy / That we don't need you? / We don't need you, we don't need you / Us whores don't need you. („Bikini Kill“ *Don't Need You*, 1992)

Prva izdanja „Riot Grrrl“ fanzina bila su usmjerena ka nedostatku ženske pravde i općenito ženskog glasa u društvu kao cjelini, a pogotovo u *pankerskom underground* miljeu. Naime, za djevojke koje su voljele *punk* na koncertima jednostavno nije bilo mjesta. Zeisler navodi kako ih se tretiralo poput privjeska *hardcore* dečkiju koji su bili u prvim redovima, u *mosh pitu*, čak i na pozornici. Tako je popularizirana fraza koju je Kathleen Hanna često izgovarala na pozornici: „Girls to the front!“ Ta je izjava bila puno više nego poziv u prve redove i ekspanzije *mosh pita*. Ona je zapravo bila pokušaj stavljanja žena u prvi plan.

„Riot Grrrl“ pričao je o pravim problemima; rodnim stereotipima, seksualnoj objektivizaciji, kao i seksualnom nasilju, o mentalnom zdravlju i institucionalnim problemima poput rasizma, dinamike moći i industriji seksa. Ipak, imali su i *pankeri* svoje podjele, poput *homocore*<sup>1</sup> i *straightedga*<sup>2</sup>, no oni, kao ni „Riot Grrrl“ pokret s tim nisu imali problema. (Zeisler, 2016:178)

Tokom godina različiti su mediji prozivali „Riot Grrrl“ pokret, ali on se silovito izborio da bude prepoznat.

„There was dismissive coverage like *Spin*'s, and there was fearmongering coverage like that of Britain's *Mail of Sunday*, which spoke ominously of Riot Grrrl lyrics as „a prayer against men... They call themselves feminists but theirs is a feminism of rage and, even, fear.“ A 1995 episode of *Roseanne*<sup>3</sup> seemed like the revolution-girl-style's death rattle: In it, Rosanne and her sister, Jackie, pick up a gum-snapping hitchhiker named Garland who foists a Bikini Kill cassette on the duo. Even though Roseanne grudgingly admits „At least they're saying something,“ the caricature of Riot Grrrls as trend-chasing bubble-heads was proof that the movement had been forcibly assimilated.“ (Zeisler, 2016:179)

## 6. Feminizam danas

Ljudi su s vremenom prerasli „Riot Grrrl“ pokret, ali to nikako ne umanjuje njegovu vrijednost. Marcus kaže kako će adolescencija uvijek biti vrijeme svojevrsne srdžbe i dok se god adolescentima nameće kako se moraju ponašati i izgledati, oni će se konstantno pitati što

---

<sup>1</sup> *Homocore*: vrsta *punka* koja iznosi probleme seksualnih i rodnih predrasuda (Podaci preuzeti s interneta: <https://www.yourdictionary.com/homocore>)

<sup>2</sup> *Straightedge*: pokret koji je nastao u Americi sedamdesetih godina prošlog stoljeća kao reakcija na nihilističku *punk* scenu gdje ljudi ne konzumiraju alkohol, cigarete, ni droge, kao ni seks sa strancima (Podaci preuzeti s *fundraising* stranice današnjih *straightedgera*: <https://gogetfunding.com/xyugox/>)

<sup>3</sup> *Roseanne*: američka sitcom serija

nije u redu s njima. Ipak, „Riot Grrrl“ donio je promjene, pa su se tako adolescenti naučili postaviti pitanje na drugačiji način: „Je li problem u meni ili u svijetu općenito?“ Kad smo to savladali, kaže Marcus, to nas dovodi do drugog pitanja: „Kada smo pronašli bijes u nama, što potom slijedi?“ Jedino što Marcus može ponuditi kao odgovor jest da situacije oko sebe ne može ignorirati. Također kaže kako se nada da će čitatelji(ce) ispričati svoje priče baš kao što je ona svoju u ovoj knjizi. Jer svaka priča može pokrenuti revoluciju.

„Whatever the case, I know you can do it. This very moment contains all you need. Everything you're hearing right now, where you are – the van backfiring, the bookstore crowd murmuring, the baby breathing slowly, the bell ringing for fifth period – this is the sound of revolution.“  
(Marcus, 2010:455)

U to ime, u cijelosti ću prenijeti priču djevojke iz fanzina *Girl Germs 3* koji je Lisa Darms uvrstila u „Riot Grrrl“ kolekciju koju je počela sakupljati 2009. godine uz pomoć Johanne Fateman i Kathleen Hanne.

„When I was little my dad used to come into my room to read me stories and tuck me into bed every night. I remember now: on some nights he would smile in this really strange way, and shut the door behind him. Sometimes he would masturbate on the edge of my bed, or on the chair by my crib, sometimes. Other nights he would pick me up and put my mouth on his hard penis and I couldn't fit it all inside but I had to try for daddy and it hurt so much but I couldn't cry 'cause if I did mommy would hear and she wouldn't understand, he said. It hurt the most when he would try and put his penis inside my infant vagina and he had to gag me then, because he knew I couldn't help but scream, and he understood. He told me he wished there was something he could do, but he didn't know what since my diapers had to be changed.. I was out of diapers much earlier than most other kids, my mom told me. I was potty trained but that didn't help because my dad had to change me into my nightie anyway. So he would rub his penis around and then shove shove shove shove, but always careful not to make me bleed on my sheets. He was so careful, so logical about it all. He would always tell me to be grateful for what he was doing, because no other man would ever want me. AS IF I knew what all this meant when I was fucking two years old anyway. So now I'm older and men do want me but the way they want can be so sick, and my insides are twisted. I never talk about what my dad did to me: I used to but my friends acted so strange about it all. It wasn't treated like an event in my life, it was treated like a stigma, a tragic handicap I can never overcome. It was a big deal to me, but I don't want to be treated as an object or be pitied. Sometimes my friends don't believe me and maybe it's not true because I was so young and my dad said I had a lot of nightmares but why would a baby dream about rape rape? What I want is to be able to talk

about this without feeling like I've stepped out of line. I'm tired of having theoretical, philosophical conversations about sexual assault but not feeling comfortable enough to say „it happened to me.“ All the burden of this experience must be mine alone. So now that you've read this my experience belongs to you, so deal with it.“ (*Girl Germs 3* u Darms, 2013:55)

Ova je priča savršen primjer zašto je za revoluciju potreban bijes i ljutnja. Ovakve se stvari događaju i događat će se dok se ljudi ne pobune. Danas, u 21. stoljeću, postoji sličan način ukazivanja na probleme seksualnog uznemiravanja. Naime, fanzina nema u prevelikom broju, ali zato su tu brojne *online* platforme gdje žene i djevojke dijele svoja iskustva i šire svijest i informacije o tome koliko je uznemiravanje rašireno i ustaljeno. Bilo javno, ili anonimno, u zadnjih je nekoliko godina ogroman broj žena istupio i podijelile su svoja iskustva seksualnog uznemiravanja.

Primjerice, postoji fanzin *Beta Vulgaris* kojeg piše kolektiv iz Splita. U broju 14, iz srpnja 2020. godine, na nekoliko stranica se proteže razgovor s djevojkom koja stoji iza *kvir punk* kolektiva „Good night macho pride“. To je kolektiv koji se bori protiv seksizma, transfobije, homofobije, rasizma i svih oblika nejednakosti u klubovima i okruženju gdje se mladi nalaze, a pogotovo djevojke i *kvir* kolektiv. *Beta Vulgaris* je, poput fanzina „Riot Grrr!“ pokreta, u ovom razgovoru ukazao na nejednakost rodova, približio je ljudima „Good night macho pride“ kolektiv, što je iznimno važno za širu masu. Usto je intervjuirana djevojka opisala i njezina iskustva, odnosno osjećaje koji se javljaju kad se nađe u 'raljama' seksualnog uznemiravanja, konkretno pitanje je glasilo: „Kako se osjeća žena kad u nju bulji tip željan seksa?“

„Kako koja žena! Ne znam, ali mislim da ljudi uglavnom ne znaju zašto netko bulji u njih. Meni samo bude kripti. Meni je okej da mi netko verbalno izrazi želju za seksom. Buljenje mi baš nije neko ludilo jer ne znam što osoba zapravo želi. Meni je smiješno kako se mačo ekipa odmah usere da feministkinje žele ukinut ikakvo barenje. To je zato što su navikli na taj heteronormativni i seksistički obrazac di je normalno da lik odabere i onda pokušava zbarit curu svim sredstvima, bez obzira kako ona reagira. Dakle, samo po sebi davanje signala da ti se neko sviđa nije problem, problem je ponašanje ko da imaš puno pravo neku curu smarat jer si lik i jer to „tako ide“. Obično bude odmah jasno kad buljenje pripada tom smaranju.“ (*Beta Vulgaris*, 2020)

Uz ovakvu literaturu ravnopravnost možda jednom i zaživi, ali prije svega, važna je činjenica da je utabana staza za one koji žele promjenu. A put su raskrčile upravo djevojke „Riot Grrr!“ pokreta.



Najvažnije od svega, kaže Marcus, jest to što današnji, odnosno feminizam 21. stoljeća živi u svakome tko je proživio 'horor adolescencije' uz pomoć ideja „Riot Grrrl“ pokreta. Marcus kaže da on živi u onome što smo napravili od svojih života, makar bili desetljećima udaljeni od svojih tinejdžerskih godina ili smo pak još uvijek u njima. (Marcus, 2010)

## 7. Zaključak

Lisa Darms je na početku svoje knjige *The Riot Grrrls collection* naglasila kako se pokret ne radi samo o jednoj stvari. On je jedinstvena ženska revolucija koja je pozvala i okupila žene i djevojke u *underground* milje i stvorila im mogućnost da se izraze te da se njihov glas čuje. Stvorile su svojevrsnu 'sigurnu zonu' za djevojke koje nisu imale sigurnost niti hrabrost da istupe i pričaju o traumama i nepravdi koja je nad njima učinjena. Tu 'sigurnu zonu' stvarali su sastanci, fanzini, glazba i koncerti – sve su to omogućile djevojke koje su se okupile i odlučile stati na kraj marginalizaciji žena. Ipak, neki se od problema nisu riješili ni do danas, primjerice rasne podjele, seksualno uznemiravanje, podcjenjivanje žena općenito. Zato su ove djevojke iznimno važne za povijest feminizma i povijest općenito. Utabale su put sljedećim revolucionarkama koje se bore i koje će se tek boriti da žene dobiju ono što zaslužuju – pravdu i ravnopravnost. Tako je Lisa Darms na kraju svog uvoda dala do znanja svojim čitateljima da svatko od nas može biti *Riot Grrrl* i citirala tekst iz fanzina Tobi Vail; „If you are sitting there reading this and you feel like you might be a riot grrrl then you probably are so call yourself one.“ (Vail iz Darms; 2013:8)

## 8. Literatura

1. Darms, Lisa, Fateman, Johanna, Hanna, Kathleen, *The Riot Grrrl Collection*, Feminist Press, New York, 2013
2. Marcus, Sara, *Girls to the front*, Harper Collins, 2010
3. McDonnell, Evelyn, *Women who rock: Bessie to Beyonce. Girl groups to Riot Grrrl*, Black dog & Leventhal Publishers, New York, 2018
4. Shuker, Roy, *Popular music*, Routledge, Abingdon, 2005
5. Splitski kolektiv, *Beta Vulgaris*, „Što čitaš“ knjižara i antikvarijat, Zagreb, 2020
6. Zeisler, Andi, *We were feminists once: From Riot Grrrl to Covergirl, the buying and sellin of a political movement*, Public Affairs, New York, 2016

# Pokret „Riot Grrrl“ i njegov utjecaj na žene i kulturu

## Sažetak

Pokret „Riot Grrrls“ svojevrsna je revolucija započeta 1989. u Washingtonu. U ovom se pokretu isticala važnost ženskog glasa, pravde i stvaralaštva. Iako danas još uvijek ne možemo tvrditi da su žene u svijetu u položaju u kakvu bi trebale biti, ipak je jasno da su djevojke ovog pokreta svakako pomakle granice, kako u borbi za svoje mjesto, tako i u umjetnosti. Koristile su svoje tijelo kao medij kojim su promicale revoluciju i iskazivale srdžbu i bijes, kao i težnju za boljim položajem u društvu, ali i supkulturi, odnosno *punk undergroundu*. Kathleen Hanna, jedna od najpoznatijih *pankerica* feministica, skupa sa svojim kolegicama i prijateljicama, donijela je promjenu i izborila se za mjesto žena u dominantno 'muškoj' kulturi. Zbog njihove posvećenosti danas je Hannina izjava iz teorije prešla u praksu i izraz „Girls to the front“ uvijek će biti mnogo više nego samo poziv u *mosh pit*.

**Ključne riječi:** riot grrrl, feminizam, fanzini, *punk*, Kathleen Hanna

## **„Riot Grrrls“ movement and it's influence on women and culture**

### **Summary**

„Riot Grrrls“ movement is a peculiar revolution which began in 1989 in Washington. In this movement were asserted girl's voice, justice and creativity. Even though today we still can't claim that women in the world are in the position they should be, it is still clear that girls of this movement moved the boundaries, in the fight for their position and in the art. They used their bodies as a medium with whom they promoted revolution and expressed anger and fury, just like the aspiration for a better place in the society, but also subculture, apropos *punk underground*. Kathleen Hanna, one of the most famous *punk* feminists, together with her colleagues and friends, brought the change and fought for the women's position in dominant male culture. Because of their dedication, Hanna's phrase went from theory to practice and the phrase „Girls to the front“ will always be much more than just the call in the *mosh pit*.

**Key words:** riot grrrl, feminism, fanzines, *punk*, Kathleen Hanna